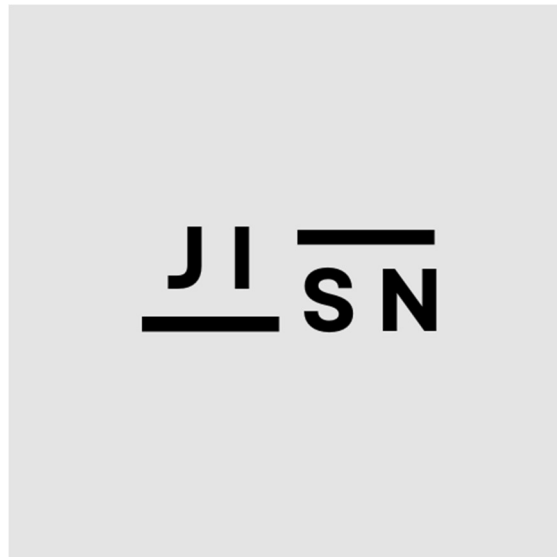

JOURNAL OF INTERNATIONAL SCIENCE NETWORKS

JISN
Volume | 2
Issue | 8
2026

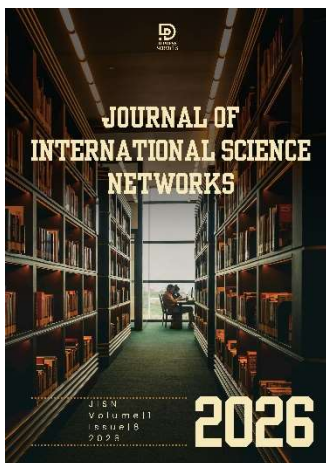
2026

INFLYATSIYA TUSHUNCHASI VA UNING MAKROIQTISODIY DETERMINANTLARI

Narkuziyev Anvar Rustamovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti "Iqtisodiyot nazariyasi" kafedrası dotsenti, mustaqil tadqiqotchi (DSc)
e-mail: anvar.norquziyev824@gmail.com

Accepted Date:

January 05, 2026

Published Date:

January 10, 2026

Journal Website: <https://d-pressa.com/index.php/jisn>

License

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

ANNOTATION:

Ushbu maqolada inflyatsiya tushunchasining nazariy mohiyati va uning asosiy makroiqtisodiy determinantlari O'zbekiston iqtisodiyoti misolida tahlil qilinadi. Tadqiqotda inflyatsiyaga ta'sir etuvchi monetar omillar (pul massasi o'sishi, foiz stavkasi, inflyatsion kutilmalar), real sektor omillari (yalpi talab va taklif nomutanosibligi), shuningdek fiskal taqchillik va valyuta kursi dinamikasining roli ilmiy asosda yoritiladi. O'zbekiston sharoitida 2017 yildan keyingi iqtisodiy islohotlar va inflyatsion targetlash siyosati doirasida inflyatsiya jarayonlarining xususiyatlari baholanadi. Tadqiqot natijalari inflyatsiyaning ko'p omilli xarakterga ega ekanligini hamda pul-kredit va fiskal siyosat uyg'unligi narxlar barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatadi.

KEYWORDS:

inflyatsiya, makroiqtisodiy omillar, pul-kredit siyosati, inflyatsion targetlash, yalpi talab va taklif, O'zbekiston iqtisodiyoti.

Kirish

Inflyatsiya makroiqtisodiy barqarorlikni belgilovchi eng muhim ko'rsatkichlardan biri bo'lib, u aholining real daromadlari, investitsion faollik va iqtisodiy o'sish sur'atlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Rivojlanayotgan davlatlar, jumladan O'zbekiston iqtisodiyoti uchun inflyatsiya muammosi ayniqsa dolzarb bo'lib, iqtisodiy islohotlar chuqurlashuvi sharoitida narxlar barqarorligini ta'minlash davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan.

O'zbekistonda 2017 yildan boshlab amalga oshirilgan keng ko'lamlı iqtisodiy islohotlar, jumladan valyuta bozorining liberallashtirish, narxlarni bosqichma-bosqich erkinlashtirish va bozor mexanizmlarining kuchaytirilishi inflyatsiya jarayonlariga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Rasmiy statistik ma'lumotlarga ko'ra, iste'mol narxlari indeksi o'sish sur'atlari 2019–2022 yillarda ikki xonali darajada shakllanib, ayrim davrlarda 10–12 foiz atrofida bo'lgan. Keyingi yillarda pul-kredit siyosatini qat'iyashtirish va inflyatsion targetlash tamoyillarining joriy etilishi natijasida inflyatsiya darajasini bosqichma-bosqich pasaytirish tendensiyasi kuzatilmoqda.

Inflyatsiya shakllanishida pul massasi o'sishi, yalpi talab va yalpi taklif o'rtasidagi nomutanosiblik, fiskal taqchillik, valyuta kursi dinamikasi hamda import narxlarining oshishi muhim omillar sifatida namoyon bo'ladi. Xususan, tashqi savdoda importga qaramlikning yuqoriligi va global bozorlar kon'yunkturasidagi o'zgarishlar O'zbekistonda "import inflyatsiyasi" ta'sirini kuchaytiruvchi omillardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, inflyatsion kutilmalar ham narxlar umumiy darajasining shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

Mazkur maqolaning maqsadi inflyatsiya tushunchasining nazariy asoslarini

yoritish hamda O'zbekiston iqtisodiyoti sharoitida inflyatsiyaning asosiy makroiqtisodiy determinantlarini statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot natijalari inflyatsiyani samarali boshqarish va makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan ilmiy xulosalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Adabiyotlar tahlili

Inflyatsiya muammosi iqtisodiy nazariya tarixida eng ko'p tadqiq qilingan makroiqtisodiy hodisalardan biri bo'lib, unga oid ilmiy qarashlar turli iqtisodiy maktablar doirasida shakllangan. Klassik va neoklassik iqtisodiy yondashuvlarda inflyatsiya asosan pul muomalasi bilan bog'liq jarayon sifatida talqin qilinadi. Ushbu yondashuv vakillari narxlar umumiy darajasining o'sishini pul massasining real ishlab chiqarish hajmiga nisbatan ortib ketishi bilan izohlaydilar. Monetaristik konsepsiyada inflyatsiya "har doim va har yerda pul hodisasi" sifatida baholanib, markaziy banklarning pul-kredit siyosati asosiy determinant sifatida e'tirof etiladi.

Clayton Christensen (1997) tomonidan ilgari surilgan "disruptive innovation" konsepsiyasi bozor va ishlab chiqarish tizimlarida tarkibiy o'zgarishlar qanday shakllanishini tushuntirib beradi. Muallifning ta'kidlashicha, dastlab kichik segmentlarda paydo bo'lgan innovatsiyalar vaqt o'tishi bilan an'anaviy texnologiyalarni siqib chiqaradi va butun bozor tuzilmasini o'zgartiradi.

Mazkur metodologik yondashuv inflyatsiya jarayonlarini o'rganishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki texnologik yangilanishlar ishlab chiqarish xarajatlari, taklif hajmi va narx shakllanish mexanizmlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli inflyatsiyani faqat pul omili bilan emas, balki real sektor samaradorligi va

innovatsion rivojlanish darajasi bilan ham bog'liq holda tahlil qilish zarur.

Joe Tidd va John Bessant (2018) innovatsion menejmentning asosiy komponentlari sifatida tashkiliy madaniyat, xatarlarni boshqarish, ichki tadbirkorlik hamda ochiq innovatsiyalarni ko'rsatib o'tadilar. Ularning fikricha, samarali boshqaruv tizimi resurslardan oqilona foydalanish va raqobatbardoshlikni ta'minlaydi.

Ushbu yondashuv inflyatsiya nazariyasiga tatbiq etilganda, institutsional sifat va boshqaruv samaradorligi narxlar barqarorligini ta'minlashda muhim omil ekanligi ayon bo'ladi. Innovatsion faoliyat va samarali boshqaruv ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi, taklifni kengaytiradi va xarajat inflyatsiyasining bosimini pasaytiradi.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda inflyatsiyaning makroiqtisodiy determinantlari nazariy va empirik yondashuv asosida tahlil qilindi.

Nazariy jihatdan monetar nazariya, talab va taklif inflyatsiyasi konsepsiyalari hamda inflyatsion kutilmalar mexanizmi asos qilib olindi. Empirik tahlilda 2019–2023-yillar bo'yicha pul massasi (M2) o'sishi va inflyatsiya darajasi dinamikasi o'zaro solishtirildi hamda ularning bog'liqligi grafik va mantiqiy tahlil yordamida baholandi.

Shuningdek, inflyatsiyani kompleks baholash maqsadida CPI, PPI va YaIM deflyatori ko'rsatkichlari tarkibiy jihatdan o'rganildi. Natijada inflyatsiya ko'p omilli jarayon bo'lib, uning shakllanishida monetar, fiskal va real sektor omillari o'zaro ta'sirda namoyon bo'lishi ilmiy asoslandi.

Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv, induksiya va deduksiya usullari qo'llanilib, inflyatsiya determinantlari o'rtasidagi sabab-oqibat munosabatlari aniqlashtirildi. Natijada inflyatsiyani kompleks va ko'p omilli

makroiqtisodiy jarayon sifatida baholashga imkon beruvchi ilmiy xulosalar shakllantirildi.

Natijalar va tahlillar

Inflyatsiya zamonaviy makroiqtisodiyotning eng muhim va murakkab kategoriyalaridan biri bo'lib, u narxlar umumiy darajasining barqaror o'sishi orqali namoyon bo'ladi. Inflyatsiya jarayoni bir vaqtning o'zida pul-kredit, fiskal va real sektor omillarining o'zaro ta'siri natijasida shakllanadi. Shu sababli inflyatsiya tushunchasini to'liq anglash uchun uning makroiqtisodiy determinantlarini tizimli ravishda tahlil qilish zarur.

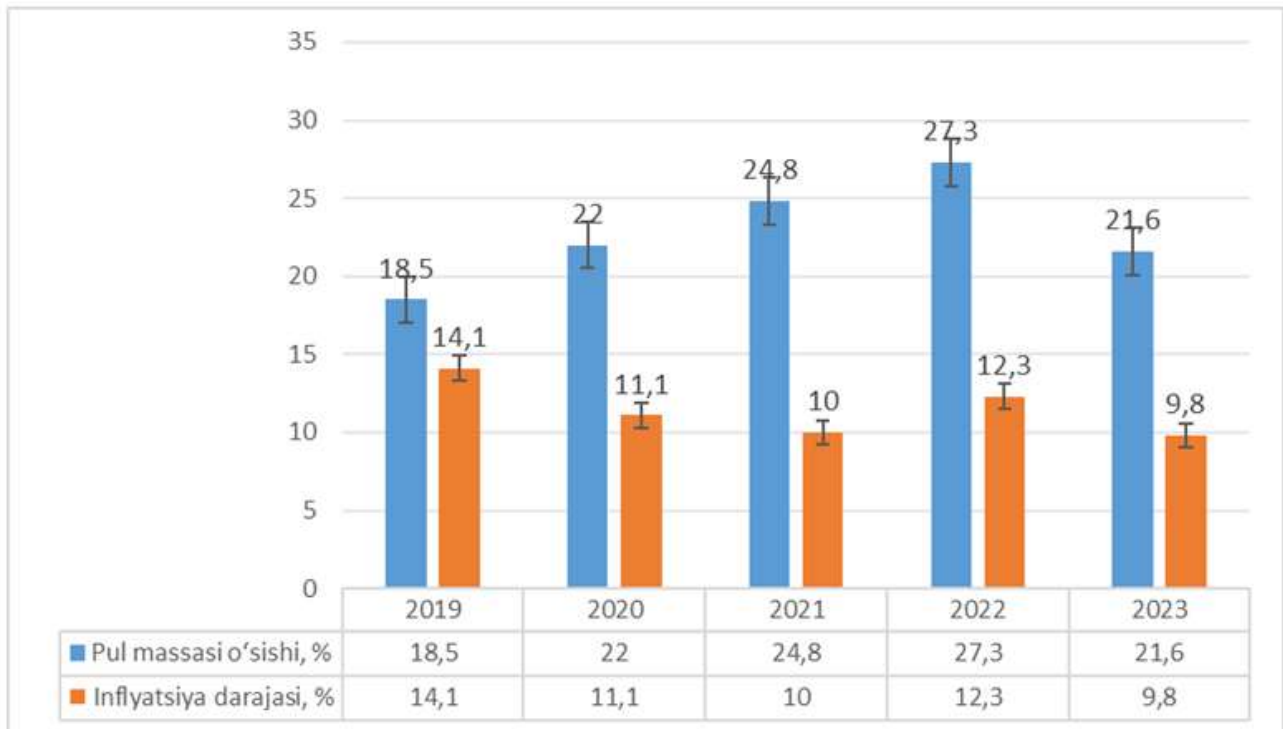
Inflyatsiyaning asosiy determinantlaridan biri pul massasi o'sishidir. Monetar nazariyaga ko'ra, pul massasining real ishlab chiqarish hajmiga nisbatan tezroq o'sishi iqtisodiyotda ortiqcha likvidlikni yuzaga keltirib, yalpi talabning kengayishiga sabab bo'ladi. Natijada talab inflyatsiyasi shakllanadi. Agar ishlab chiqarish hajmi pul massasining o'sish sur'atiga mos ravishda oshmasa, narxlar umumiy darajasi ko'tariladi. Demak, pul massasi o'sishi va inflyatsiya darajasi o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik mavjud bo'lib, bu bog'liqlik markaziy bankning pul-kredit siyosati orqali tartibga solinadi.

Biroq inflyatsiya faqat monetar omillar bilan cheklanmaydi. Uning shakllanishida ishlab chiqarish xarajatlarining ortishi, byudjet taqchilligi, valyuta kursining beqarorligi, import narxlarining o'sishi hamda inflyatsion kutilmalar ham muhim rol o'ynaydi. Shu jihatdan inflyatsiya ko'p omilli makroiqtisodiy hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Pul massasi o'sishi inflyatsiyaning asosiy katalizatori bo'lsa-da, taklif tomoni cheklovlari va tashqi omillar narxlar barqarorligiga qo'shimcha bosim o'tkazadi.

Inflyatsiya jarayonlarini tahlil qilish va baholash uchun turli o'lchov ko'rsatkichlari qo'llaniladi. Eng asosiy o'lchovlar sifatida

iste'mol narxlari indeksi (CPI), ishlab chiqarish narxlari indeksi (PPI) va YaIM deflyatori qo'llanadi. CPI aholining iste'mol savatidagi tovar va xizmatlar narxlarining o'zgarishini aks ettiradi va inflyatsiyaning ijtimoiy ta'sirini baholashda muhim ko'rsatkich hisoblanadi. PPI ishlab

chiqaruvchilar darajasidagi narxlar dinamikasini ko'rsatib, kelgusidagi iste'mol inflyatsiyasining potensial yo'nalishini aniqlash imkonini beradi. YaIM deflyatori esa iqtisodiyotda ishlab chiqarilgan barcha tovar va xizmatlar narxlarining umumiy o'zgarishini ifodalaydi.⁶

1-rasm. Pul massasi o'sishi va inflyatsiya darajasi o'rtasidagi bog'liqlik.⁷

Mazkur rasmda 2019–2023-yillar davomida pul massasi o'sish sur'atlari va inflyatsiya darajasi dinamikasi aks ettirilgan. Grafik ma'lumotlari monetar omillarning inflyatsion jarayonlarga ta'sirini tahlil qilish imkonini beradi.

Birinchidan, 2019-yilda pul massasi 18,5 foizga o'sgan bo'lib, inflyatsiya darajasi 14,1 foizni tashkil etgan. Bu davrda pul taklifining kengayishi narxlar umumiy darajasining yuqori o'sishi bilan birga kuzatilgan. 2020–2021-yillarda pul massasi

o'sishi mos ravishda 22 foiz va 24,8 foizni tashkil etgan bo'lsa-da, inflyatsiya darajasi 11,1 foiz va 10 foizgacha pasaygan. Ushbu holat qisqa muddatda pul massasi va inflyatsiya o'rtasidagi bog'liqlik doimo to'g'ridan-to'g'ri proporsional emasligini ko'rsatadi. Bunga pul-kredit siyosatining qat'iy qilinishi, talabning qisqarishi yoki taklif tomoni omillarining yaxshilanishi sabab bo'lishi mumkin.

2022-yilda pul massasi o'sishi eng yuqori darajaga – 27,3 foizga yetgan va

⁶ Monetar nazariyaning asosiy g'oyasi: "Inflation is always and everywhere a monetary phenomenon." <https://www.jstor.org/stable/1831652>

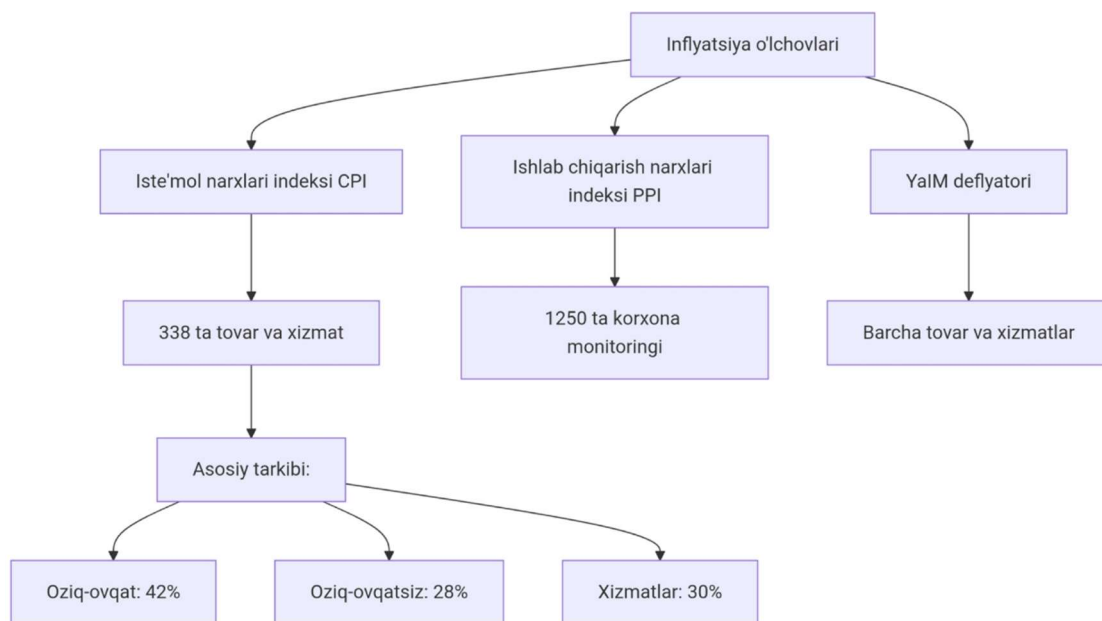
⁷ O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Pul massasi (M2) va inflyatsiya statistikasi: <https://cbu.uz/uz/statistics/>

inflyatsiya 12,3 foizgacha ko'tarilgan. Bu davrda monetar kengayishning inflyatsiyaga kechikkan (lag) ta'siri namoyon bo'lganini taxmin qilish mumkin. 2023-yilda esa pul massasi o'sish sur'ati 21,6 foizgacha pasaygan va inflyatsiya darajasi 9,8 foizgacha tushgan. Bu holat pul-kredit siyosatining inflyatsiyani jilovlashga qaratilgan choralarining samaradorligini ko'rsatadi.⁸

Umumiy tahlil shuni ko'rsatadiki, uzoq muddatli istiqbolda pul massasi o'sishi va inflyatsiya o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjud. Biroq qisqa muddatda bu bog'liqlik boshqa makroiqtisodiy determinantlar yalpi talab va taklif muvozanati, fiskal siyosat, tashqi iqtisodiy omillar hamda inflyatsion kutilmalar

ta'sirida murakkablashadi. Demak, inflyatsiyani faqat monetar omillar orqali izohlash yetarli emas, balki kompleks makroiqtisodiy yondashuv talab etiladi.

Monetar nazariya nuqtai nazaridan qaraganda, pul massasining real ishlab chiqarish o'sishidan yuqori sur'atlarda kengayishi narxlar darajasining oshishiga olib keladi. Grafik ma'lumotlari ham ushbu nazariy xulosani umumiy tendensiya sifatida tasdiqlaydi. Shu bilan birga, inflyatsiya dinamikasining o'zgaruvchanligi iqtisodiyotda pul aylanish tezligi, ishlab chiqarish hajmi va tashqi shoklarning ahamiyatini ko'rsatadi.

1-chizma. Inflyatsiya o'lchovlari va ularning tarkibiy tuzilmasi⁹

Mazkur rasm inflyatsiyani baholashda qo'llaniladigan asosiy ko'rsatkichlar hamda ularning qamrov doirasini tizimli ravishda aks ettiradi. Grafik tuzilma inflyatsiya jarayonlarini o'lchashda uchta asosiy indikator — iste'mol narxlar indeksi (CPI), ishlab chiqarish

narxlar indeksi (PPI) va YalM deflyatori — qo'llanilishini ko'rsatadi.

Birinchi, iste'mol narxlar indeksi (CPI) aholining iste'mol savatiga kiruvchi 338 ta tovar va xizmat narxlarining o'zgarishini aks ettiradi. CPI inflyatsiyaning ijtimoiy yo'nalgan ko'rsatkichi bo'lib, aholining real

⁸ <https://stat.uz>

⁹ International Monetary Fund. Consumer Price Index Manual. [https://www.imf.org/en/Publications/Manuals-](https://www.imf.org/en/Publications/Manuals-Guides/Issues/2016/12/31/Consumer-Price-Index-Manual-Theory-and-Practice-15850)

[Guides/Issues/2016/12/31/Consumer-Price-Index-Manual-Theory-and-Practice-15850](https://www.imf.org/en/Publications/Manuals-Guides/Issues/2016/12/31/Consumer-Price-Index-Manual-Theory-and-Practice-15850)

daromadlari va xarid qobiliyatiga bevosita ta'sirini baholash imkonini beradi. Uning tarkibiy tuzilmasida oziq-ovqat mahsulotlari (42%), nooziq-ovqat mahsulotlari (28%) va xizmatlar (30%) ulushi mavjud. Ushbu tarkib inflyatsiyaning qaysi segment hisobiga shakllanayotganini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, oziq-ovqat narxlarining yuqori ulushi qisqa muddatli inflyatsion tebranishlarni kuchaytirishi mumkin.

Ikkinchidan, ishlab chiqarish narxlar indeksi (PPI) 1250 ta korxonalar monitoringi asosida shakllantiriladi va ishlab chiqaruvchi darajasidagi narxlar o'zgarishini ko'rsatadi. PPI odatda kelgusidagi iste'mol inflyatsiyasining "oldingi signali" sifatida talqin qilinadi, chunki ishlab chiqarish xarajatlarining oshishi vaqt o'tishi bilan yakuniy iste'mol narxlariga uzatiladi. Shu bois PPI taklif inflyatsiyasi va xarajatlar inflyatsiyasini tahlil qilishda muhim ko'rsatkich hisoblanadi.

Uchinchidan, YaIM deflyatori iqtisodiyotda ishlab chiqarilgan barcha tovar va xizmatlar narxlarining umumiy o'zgarishini qamrab oladi. U CPI dan farqli ravishda faqat iste'mol savati bilan cheklanmaydi, balki investitsiya tovarlari, davlat xarajatlari va sof eksportni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli YaIM deflyatori inflyatsiyaning kengroq makroiqtisodiy o'lchovi sifatida qaraladi.

Rasm tahlili shuni ko'rsatadiki, inflyatsiyani kompleks baholash uchun birgina ko'rsatkich yetarli emas. CPI inflyatsiyaning ijtimoiy ta'sirini, PPI ishlab chiqarish bosqichidagi narx o'zgarishlarini, YaIM deflyatori esa umumiy makroiqtisodiy narx dinamikasini aks ettiradi. Ushbu ko'rsatkichlarning o'zaro solishtirilishi inflyatsiyaning manbalarini aniqlash, monetar

va fiskal siyosatni samarali shakllantirish uchun muhim analitik asos yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, inflyatsiya o'lchovlari va ularning tarkibiy tuzilmasi inflyatsion jarayonlarning ko'p qirrali va murakkab tabiatini ifodalaydi. Ularni tizimli ravishda tahlil qilish narxlar barqarorligini ta'minlashga qaratilgan makroiqtisodiy siyosatni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Inflyatsiya o'lchovlarining tarkibiy tuzilmasi ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, CPI tarkibida oziq-ovqat, nooziq-ovqat mahsulotlari va xizmatlar ulushi turlicha bo'lib, har bir komponent inflyatsiya dinamikasiga o'ziga xos ta'sir ko'rsatadi. Agar oziq-ovqat narxlar tez sur'atlarda o'ssa, bu aholining real daromadlariga bevosita ta'sir qiladi. Xizmatlar narxlarining oshishi esa uzoq muddatli inflyatsion bosimni kuchaytirishi mumkin. Shu bois inflyatsiyani tahlil qilishda uning tarkibiy komponentlarini alohida baholash zarur.¹⁰

Umuman olganda, inflyatsiya tushunchasi, uning makroiqtisodiy determinantlari va o'lchov ko'rsatkichlari o'zaro chambarchas bog'liq tizimni tashkil etadi. Pul massasi o'sishi inflyatsiyaning asosiy monetar omili bo'lsa, fiskal va real sektor omillari uning shakllanish mexanizmini murakkablashtiradi. Inflyatsiya o'lchovlari esa ushbu jarayonlarni aniqlash, tahlil qilish va samarali iqtisodiy siyosat choralari ishlab chiqish uchun zarur statistik asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa

Mazkur tadqiqot inflyatsiya tushunchasining nazariy asoslarini hamda uning shakllanishiga ta'sir etuvchi asosiy makroiqtisodiy determinantlarni kompleks tahlil qilishga qaratildi. O'rganish natijalari shuni ko'rsatdiki, inflyatsiya ko'p omilli va

¹⁰ *Inflation indicators (CPI, GDP deflator):*
<https://data.worldbank.org>

murakkab makroiqtisodiy jarayon bo'lib, u pul-kredit, fiskal va real sektor omillarining o'zaro ta'siri natijasida shakllanadi.

Tahlillar pul massasi o'sishi va inflyatsiya darajasi o'rtasida uzoq muddatli ijobiy bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi. Biroq qisqa muddatli davrda inflyatsiya dinamikasi yalpi talab va taklif muvozanati, ishlab chiqarish xarajatlari, valyuta kursi o'zgarishlari hamda inflyatsion kutilmalar kabi omillar ta'sirida o'zgaruvchan xarakter kasb etadi. Demak, inflyatsiyani faqat monetar omillar orqali izohlash yetarli emas, balki tizimli makroiqtisodiy yondashuv talab etiladi.

Shuningdek, inflyatsiyani o'lchash ko'rsatkichlari iste'mol narxlari indeksi (CPI), ishlab chiqarish narxlari indeksi (PPI) va YalM deflyatori — inflyatsion jarayonlarning turli qirralarini aks ettirishi aniqlangan. CPI inflyatsiyaning aholining real daromadlari va ijtimoiy farovonligiga ta'sirini ko'rsatsa, PPI ishlab chiqarish bosqichidagi narx o'zgarishlarini aniqlaydi, YalM deflyatori esa makroiqtisodiy darajadagi umumiy narx dinamikasini ifodalaydi. Ushbu ko'rsatkichlarning o'zaro uyg'un tahlili inflyatsiyaning manbalarini aniqlash va samarali iqtisodiy siyosat choralarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, inflyatsiya jarayonlarini barqarorlashtirish uchun pul-kredit va fiskal siyosat vositalarini muvofiqlashtirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, taklif cheklovlarini bartaraf etish hamda inflyatsion kutilmalarni boshqarish zarur. Narxlar barqarorligini ta'minlash iqtisodiy o'sishning barqaror sur'atlarini saqlash, investitsion muhitni yaxshilash va aholi farovonligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Barro, R. J. (1995). Inflation and economic growth. Bank of England Quarterly Bulletin, 35(2), 166–176.
2. Blanchard, O. (2017). Macroeconomics (7th ed.). Pearson Education.
3. Fischer, S., Sahay, R., & Végh, C. A. (2002). Modern hyper- and high inflations. Journal of Economic Literature, 40(3), 837–880. <https://doi.org/10.1257/002205102760273805>
4. Friedman, M. (1968). The role of monetary policy. American Economic Review, 58(1), 1–17.
5. Friedman, M. (1970). A theoretical framework for monetary analysis. Journal of Political Economy, 78(2), 193–238.
6. Keynes, J. M. (1936). The general theory of employment, interest and money. London: Macmillan.
7. Mankiw, N. G. (2019). Principles of economics (8th ed.). Cengage Learning.
8. Mishkin, F. S. (2019). The economics of money, banking and financial markets (12th ed.). Pearson.
9. OECD. (2022). Inflation and macroeconomic stability. Paris: OECD Publishing.
10. Romer, D. (2018). Advanced macroeconomics (5th ed.). McGraw-Hill Education.
11. Sargent, T. J. (1982). The ends of four big inflations. In R. Hall (Ed.), Inflation: Causes and effects (pp. 41–98). University of Chicago Press.
12. World Bank. (2023). Global economic prospects. Washington, DC: World Bank.
13. Kamolov D., Ismoilova D. THE IMPACT OF DIGITALIZATION ON THE ECONOMY OF UZBEKISTAN //Science technology&Digital Finance. – 2023. – T. 1. – №. 4. – C. 301-306.